BIBLIOTEKA *TRAGOVI*

ĐURO M. LAKOVIĆ

LAKOVIĆI – DREKALOVIĆI

Izdavač

MEĐUREPUBLIČKA ZAJEDNICA
ZA KULTURNO-PROSVJETNU DJELATNOST PLJEVLJA

Za izdavača

UZEIR BEĆOVIĆ

Urednik

MOMČILO S. BOJOVIĆ

Recenzent

MILENKO JOVIĆ

Redakcioni odbor

GOJKO M. LAKOVIĆ
ĐURO M. LAKOVIĆ
MILORAD – MILE L. LAKOVIĆ
RAJKO R. LAKOVIĆ
ĐURO P. LAKOVIĆ

Likovno rešenje korica

TATJANA STOJKOVIĆ

Tehnički urednik

DRAGIŠA GILE STOJKOVIĆ

Kompjuterska obrada teksta

"SPECTRAL", Beograd

YU ISBN 86-7261-228-0

Štampa

GTP "PANGRAF", Beograd

ĐURO M. LAKOVIĆ

LAKOVIĆI – DREKALOVIĆI

PLJEVLJA, 1997.

UVODNA RIJEČ

Rad na ovom pregledu nastanka, razvoja i sadašnjeg stanja našeg bratstva zahtijevao je puno truda, a trebalo ga je, po dogovoru, obaviti u relativno kratkom roku – od oko godinu dana 1996 – 1997. Nije bilo neophodne dokumentacije, podaci iz literature su veoma oskudni; starijih ljudi koji su naš rodoslov i porijeklo bolje znali više nema.

Jedan broj naših rođaka, pripadnika starije generacije, na naše zadovoljstvo, bili su dobri pamtiše. Pripadnici mlađih generacija, sada i oni u poodmaklim godinama, pažljivo su slušali, pamtili kazivanja starijih, umrlih polovinom ovog vijeka, ili nešto ranije; sticali određena saznanja o našim precima i porijeklu i sada ih prenose mladima.

Uz neke druge, oskudne izvore, Rajko i Radivoje Radonjini (Raškovi), Đuro Pavlov, Đorđije Savov, Mihailo Radomirov i Radojica Sretenov (Bećov), su najneposrednije radili na definitivnom oblikovanju rodoslova Lakovića, koji su neposredno vezani za Medun. Građu za bratstvenike iz Pljevalja, Priboja i okoline, prikupili su: Anđelko

Laković iz Priboja, Nikola Laković iz Podblaće, Miodrag Laković za Bakrenjač. Gojko i Milorad – Milo Laković, uložili su najviše truda na prikupljanju građe, sredili zajedničke podatke za sve rođake i formirali jedinstven pregled o njima. Podatke o Lakovićima iz Nikšića dali su Dragan Danilov i Vladimir Bogdanov.

U toku prikupljanja materijala, na osnovu nekih ranijih saznanja, nastojali smo da dođemo do bližih podataka o još dvije veće grupacije Lakovića – u Srbiji, Srpska Crnja i u Hrvatskoj – okolina Rijeke. U tome, međutim nijesmo uspjeli. Kontakti sa prezimenjacima, vrlo mogućim rođacima, iz Srpske Crnje, mada veoma ograničeni, nijesu dali odgovor ni na jedno pitanje o njihovom porijeklu. Najviše stoga što nijesu pokazali interesovanje za bliža pojašnjenja. Na tome bi, čini se, valjalo dalje raditi. Sa Lakovićima u Istri kontakti, mada u sadašnjim uslovima veoma nedovoljni, su u toku. Oni pokazuju znatno veće interesovanje za svoju prošlost. Ako se utvrdi srodstvo sa njima, željeli bi da uspostave tješnje i redovnije kontakte. Neki od njih su, inače, isticali da su čuli za više toponima u Kučima: Orljevo, Medun, Roge, Fundinu, itd. kao i za neke druge detalje iz svoje prošlosti. O tome su slušali od svojih predaka.

Sve to, za ovu priliku, nije moglo biti temeljitije provjereno, što upućuje na potrebu dodatnog proučavanja.

Rezultatima rada izloženim u ovoj publikaciji, uvjereni smo, možemo biti zadovoljni iz dva osnovna razloga. Prvo, za to što je ovo prvi put ovako prikupljena i sređena građa, i drugo, što su i pored mogućih propusta, kompletno

obuhvaćeni svi naši rođaci u Crnoj Gori, i dijelom u Srbiji. Jedna od većih vrijednosti jeste u tome što su razjašnjene bratstveničke veze sa rođacima u Sandžaku – jer je to velika grupacija, preko sedamdeset porodica, kao i rođacima u Nikšiću, Cetinju i Požaru. Svi oni su živjeli, na domak ruke sa starom postojbinom, a opet se nijesmo znali, tek uzgredno poznavali. Stoga je ovime stvorena osnova da neko, ubuduće, vrši dopune ili dadne nova viđenja i dopunska tumačenja.

Budući da je pominjanje ličnosti izuzetno osjetljivo, nastojali smo da naše pretke ne pominjemo, sem one koji su nam jednako zajednički: Drekale, Lale, Iliko, Lako, makar što su nas neki od njih, nekim svojim podvigom, junaštvom ili drugim časnim gestom, dobro zadužili i zaslužili da budu pominjani. Posezanje imena, računali smo, može da izazove nesporazume; teško je utvrditi kriterije koga pomenuti i kojim povodom; nekoga je lako – nehotično ili iz neznanja – zaobići, zaboraviti i ogriješiti se o njega i njegovo potomstvo; svako od nas, takođe, ima sopstveno viđenje i procjenu mjesta i uloge nekog svog rođaka – pretka. Uostalom, ovo je samo rodoslov, proširen i dopunjen sa nekoliko zajedničkih podataka.

Uvjereni smo da nijedan naš rođak, do koga stigne ovaj zapis, neće posumnjati u dobru volju ljudi koji su se angažovali na njegovoj pripremi. Ako je napravljen propust ili greška što je, razumje se, moguće, nije namjerno. Vjerujemo u dobru volju bratstvenika da tako shvate i prihvate. Vrijeme je pred nama, pa će se u povoljnijim uslovima ovo bolje i ljepše napraviti.

Druga poruka i želja autora ovih zabilješki jeste da bi mladi, trebalo da se postaraju da ih dopunjavaju i doraduju. Ovdje nije ništa rečeno što nije provjereno, koliko se moglo u relativno kratkom razdoblju od skupa, na Medunu u junu 1996. do ovog u Pljevljima, krajem maja 1997. g.

Najbitniji razlog da se na ovome dalje radi izražen je u mudrosti naših časnih predaka: LOZA BEZ KORIJENA NE RAĐA GROŽĐE.

Đ. L.

I

Kučki Lakovići su Drekalovići[1].

Najstariji, istorijski poznati predak je Drekale.

O Drekalovom porijeklu i u literaturi i u narodnim kazivanjima provlače se tri verzije. Najsažetije, one izgledaju:

– Drekale je sin Jovana, a unuk istaknutog albanskog junaka Đurđa Kastriota[2];

– sin je Nikeze Marina, iz Bezjova;

– treća verzija za koju se opredeljuje najviše autora: bio je unuk, po ćerki, klimenačkog vojvode Martina Đona, koji je živio u Skadru. Njegova ćerka je, navodno, prilikom nekog turskog zulumćarenja, prebjegla u Kuče i udala se za Nikezu Marina, iz Bezjova, i sa njim rodila sina Drekala.

[1] Naglašavanje "kučki" Lakovići je iz razloga što je u Crnoj Gori, a moguće i van nje, u više mjesta bilo, ili i sada ima naših prezimenjaka, koji nijesu u srodstvu sa nama. O njima je dato po nekoliko napomena u dijelu teksta: OSTALI LAKOVIĆI.

[2] Porijeklo Drekalovo uzgred pominjemo, jer nije direktni program ovog rodoslova. No, radi informacije napominjemo da je Đurđ Kastriot umro 1467. g. i da je sa biološkog stanovišta neodrživa teza o lozi Kastriot – Drekale, u formi djed – unuk.

Koja je verzija tačna, čini se, u krajnjoj liniji i nije mnogo bitno. Zainteresovani se odlučuju za neku od njih shodno svom uvjerenju.

Prema nekim izvorima Drekale se rodio polovinom XVI vijeka – 1552. godine. Zbog nekih zasluga – povlastica koje je izdejstvovao za Kuče kod Skadarskog vezira – od naroda je izabran za kučkog vojvodu. Posjekli su ga Malisori, zajedno sa starijim sinom Nikolom[3] koji nije imao potomstva.

Od Drekala je nastalo bratstvo Drekalovići.

Nastankom bratstva Drekalovića na kučku scenu stupila je jedna nova snaga koja će vremenom doprinijeti organizovanju plemena Kuči, istiskivanju turske vlasti iz svoje sredine i organizovanju plemena Kuči.

Gubeći mnoge funkcije koje je imala kao državna vlast, zbog otpora koji su ometali njeno učvršćenje i jačanja samouprave u knežinama i nahijama, stalno je slabila upravno-kontrolna funkcija i smanjivao se organizovani uticaj turske uprave na događanja i razvoj Kuča. Bratstva su postala snaga koja je prerasla u nosioce ekonomske i političke emancipacije. "I ovdje se potvrdilo staro pravilo iz istorije plemenskog društva Crne Gore novog vijeka, zapisaće V. Ćubrilović, da se jedna samoupravna jedinica – knežina ili nahija, najbrže i najlakše pretvara u pleme ako u krilu ima neko moćno bratstvo koje toj zajednici bratstava, najprije nametne jedinstvo rukovođenja i jedinstvo vlasti. Jer bez jedinstva vlasti, ma ta vlast bila i rodovskog karaktera, nema plemenskog jedinstva."

---

[3] Spomen grobnicu Drekalu, na katunu Rikavac, podigao je Dušan Pavićević sa sinovima, iz Kosora, u toku 1985 - 1986. g. svojim radom i o svom trošku.

U Kučima je, namećući im političko jedinstvo u tome glavnu ulogu odigralo bratstvo Drekalovići. Stalni rast njegove moći i uopšte njegova ekspanzija bila je usko vezana sa borbom Kuča za oslobođenje od turske vlasti.

Drugi, mlađi Drekalov sin, Lale, rođen je negdje pod kraj XVI vijeka, a živio je u prvoj polovini XVII vijeka. Pominje se u više istorijskih izvora: kao poglavar Kuča 1606. g.; godine 1609. na zboru u Morači kao Lale vojvoda; prema jednom ugovoru iz Kotora o prenosu pošte za Carigrad, 1610. godine, Lale Drekalov sa sinovima, je za 15. talijera godišnje plate obezbjeđivao prenos pošte od Kuča do Klimenata (Rastislav Petrović, isto). Marijan Bolica ga 1614. g. vidio kao starešinu Kuča, a iste 1614. godine, uveden je u popis skadarskog sandžakata.

Lale je imao četiri sina: Vujoša, Ilika, Čeja i Mija. Od njih potiču matična bratstva Drekalovića: Vujoševići, Ilikovići, Čejovići i Mijovići.

Praroditelj Lakovića je Lako, sin Ilikov, praunuk Drekalov: Lako – Iliko – Lale – Drekale.

Lako je jedan od Ilikovih sedam sinova: IVANA, od koga su Ivanovići, MIRČETA – Popovići (bio je pop) PETRA – Petrovići, VUKSANA – Vuksanovići, VUKOSLAVA – Vukoslavovići, LAKA – Lakovići. Sedmi sin bio je MILO, predak Milačića. On je, po predanju dijete trenutka kada kućna momkinja Milača, pred Ilikom nije skrivala svoje ženske čari. Sa Ilikovim sinovima je brat po ocu. Njegovo potomstvo je jedno od najjačih kučkih bratstava.

Vojvodu Lala, prema J. Erdeljanoviću, preveo je iz katoličke u pravoslavnu vjeru, vladika Rufim Boljević,

prilikom Laleva dolaska
Peja Stanoveja[4], čijom
mu je, tom prilikom pok
žja bio je običaj[5]. Pošto j
i topuzom krenuo kući.
Bratonožić u vojvode
djevojkom dali i topuz
svega plemena braton
nafaku i napredak pler
biti topuz iza vrata". B
čitava vojska je trčala
Više Bioča da mu otm
je bio odmaka i doša

Lakovići od Dre
pasova[7].

---

[4] Ovaj navod Er
komandant ili vojvoda
1620. a zavladičio 1659. g

[5] Poklon oružja
računalo se da će biti do
i čuvana uspomena na
porodice pok. Komnen
sam priliku da ga vidim
30 – 35 sm, sa glavon
očuvanih u njoj.

[6] M. Miljanov, S

[7] Pok. Mitar Jov
crnogorski oficir, teški
ranjenika sa Dečića
razglednice, dobar par
Lakovići u Cucama,
Savići) rodom iz Me
osvete bilo od Turaka

prilikom Laleva dolaska na slavu kod bratonoškog vojvode Peja Stanoveja[4], čijom ćerkom se oženio. Vojvoda Pejo mu je, tom prilikom poklonio topuz. Davanje komada oružja bio je običaj[5]. Pošto je vojvoda Lale sa izabranicom srca i topuzom krenuo kući, piše M. Miljanov, doša´ jedan stari Bratonožić u vojvode Peja koji, kad ču da su mu s djevojkom dali i topuz reče: "Tako mi moje duše, topuz je svega plemena bratonoškog, i sa njim ste mu dali svu nafaku i napredak plemenski; znadite, od sad će oni nama biti topuz iza vrata". Bratonožići poslušaju starčeve riječi i čitava vojska je trčala za vojvodom Lalem do na Jelin Dub, Više Bioča da mu otmu topuz i donesu ga natrag. No, Lale je bio odmaka´ i doša´ s u Kuče s topuzom i djevojkom[6].

Lakovići od Drekala broje 14, odnosno od Laka deset pasova[7].

---

[4] Ovaj navod Erdeljanovića je neprihvatljiv, jer Lale je bio komandant ili vojvoda Kuča 1614. godine, a vladika Rufim se rodio 1620. a zavladičio 1659. godine.

[5] Poklon oružja tasta – zetu, smatran je za veliku počast. Jer, računalo se da će biti dobro čuvan, preko njega prijateljstvo održavano i čuvana uspomena na darodavca. Taj topuz je sačuvan u vlasništvu porodice pok. Komnena Savovića, pukovnika, umro 1984. god. Imao sam priliku da ga vidim. To je, malte ne, maketa od topuza, dug je oko 30 – 35 sm, sa glavom veličine osrednje jabuke i nekoliko klinova očuvanih u njoj.

[6] M. Miljanov, Sabrana djela, 1967, 37.

[7] Pok. Mitar Jovanov Laković, rođen oko 1880. godine, školovani crnogorski oficir, teški invalid i istaknuti junak čije su fotografije, kao ranjenika sa Dečića, između dva svjetska rata, prodavane kao razglednice, dobar pamtiša, pričao mi je, negdje oko 1960. godine, da su Lakovići u Cucama, "sjeveru" Crne Gore i Brdima (Nikšićki i ostali Savići) rodom iz Meduna. Svi su bježali od krvi, odnosno straha od osvete bilo od Turaka ili Malisora.

Bratstvo se širilo, uvećavalo i sada je relativno brojno. Teško je precizno reći, ali je izvjesno reći da ima oko 90 porodica sadašnjih Lakovića iz Meduna, dok iz Pljevalja i okoline, Lakovića, u zemlji i inostranstvu ima nešto preko 100 porodica. U Nikšiću, Cetinju i Veljem Polju (opština Danilovgrad) živi desetak porodica.

Razvoj bratstva uzrokovao je da se relativno brojno potomstvo bliže grupiše po stepenu srodstva. Već se, na određeni način, oblikovalo sedam ogranaka. Ogranci se, doduše, pominju samo u slučaju identifikacije stepena srodstva. Mnogi od rođaka, inače, ne znaju za podjelu, ili znaju veoma malo.

Oformljeni ogranci su: TATIĆI, MIKOVIĆI, PAUNOVIĆI, VASOVIĆI, VELJOVIĆI, MILOŠEVIĆI i SAVIĆI.

TATIĆI su najstariji ogranak. Predak ogranka Šuka je unuk Lakov: Lako – Jovo – Šuka. Jedino za njih nije poznato kako su dobili naziv Tatići. Moguće je, valjda, da su Šuku kao najstarijeg, što se u Kućima inače često pojavljuje, zvali Tata. Od njega su potomci devet pasova: ŠUKA – SAVIĆ – MAŠO – RADOVAN – ĐURO – JOŠO – MILETA – ĐURO – MIODRAG.

Pričao mi je i puno drugih detalja, ali tada relativno mlad, nijesam tome poklanjao puno pažnje. Jer, ipak još je vladala atmosfera kao da "svijet od nas počinje". Ostalo mi je u sjećanju, jer sam bio lično zainteresovan, kako je njihova, inače oskudna imovina odmah dijeljena ili grabljena. Uostalom, kao što je, koliko juče bilo i sa imovinom Đura Radovanova, koji je dobio zemlju kod Spuža i odselio iz Meduna.

Njegovim kazivanjima svi su poklanjali punu pažnju. Njegovim riječima se vjerovalo bez rezerve, znao je puno i pričao izuzetno lijepo i tečno.

MIKO – Miković je praunuk Lalev: Lako – Jovo – Stanoje – Miko. Njegovi potomci su razvili osam pasova: MIKO – BEĆKO – BOŽO – PEJO – SAVO – MILOŠ – MOMČILO – DREKALE.

PAUN – Paunovići, VASO – Vasovići i VELJO – Veljovići su peto koljeno od Laka: LAKO – JOVO – JANKO – DRAGO – PAUN, VASO i VELJO. Svi trojica imaju potomstvo. Pauna slijedi sedam koljena: PAUN – STANIŠA – JOVAN – VUJADIN – MILORAD – ZORAN – DRAGIŠA. Vasa slijedi šest koljena: VASO – JANKO – NIKOLA – PERUTA – MILETA – BLAŽO – VLADIMIR. VELJA slijedi osam koljena: VELJO – TOMO – RADOJE – JOŠO – SAVO – VELIŠA – SLOBODAN – NIKOLA.

MILOŠ – Miloševići su na osmom pasu od Drekala: Drekale – Lale – Iliko – Lako – Jovo – Stanoje – Miko – Miloš (Mišo), odnosno na petom od Laka: Lako – Jovo – Stanoje – Miko – Miloš. Miloševo potomstvo, u najdužoj lozi, kod Petrića i Dimitrija broji sedam koljena. PETRIĆ – MIKO – RISTO – MIHAILO – RAJKO – MILADIN – NIKOLA, – odnosno kod DIMITRIJA, isto sedam: DIMITRIJE – GAVRO – MIKO – MIRKO – VASILIJE – LJUBIŠA – DRAGAN.

Miloš je prije oko dvesta godina, možda nešto više, sa porodicom odselio iz Meduna zbog duga krvi. Sa ženom i sedam sinova: Petrić, Vučić, Trifun, Stanoje, Blagoje, Mihailo i Dimitrije, odselio se u Sandžak. Nastanili su se u selu Glisnica, udaljenom od Pljevalja oko 17 km., koje ja tada kao i ostala okolina Pljevalja bila pod turskom upravom.

Obradive zemlje bilo je nedovoljno za brojnu porodicu, što je uz ostale nepovoljne uslove, bio razlog da se, kako se stasavalo, traže nova mjesta življenja. Trifun i Vučić odlaze u selo Podblaće, da bi Trifunovi sinovi Jovo i Gavro, odmah po oslobođenju Nikšića tamo odselili. Njima se zagubio trag. Treći brat Vasilije se nastanio u selu Hladne Vode kod Čajniča; Mihailo i Dimitrije naselili su se u selo Rudnica, da bi se kasnije, Dimitrijevi sinovi naselili u okolini Priboja; Stanoje je odselio u selo Bakrenjača, blizu Pljevalja. U Glisnici su ostali Petrić i Blagoje. Petrićevo potomstvo i danas tamo ima imanje. Blagoje je nestao u ratnom vihoru. Nema potomstva.

Kasnije, kad su nastale povoljnije okolnosti: oslobođenje Crne Gore, prodor trgovačkog kapitala, otvaranje komunikacija i prevazilaženje faze autarhičnog privređivanja – raseljavanje je nastavljeno. Selilo se radi zapošljavanja, školovanja djece, pogodnijih zdravstvenih i sanitarno–higijenskih uslova, višeg kulturnog standarda i uopšte većeg komoditeta.

Umjesto oskudnog preživljavanja na veoma ograničenim površinama plodnih njiva i livada, obrađivanih pod čipčijskim uslovima, u prvobitnom zajedničkom mjestu življenja – Glisnici – oni danas žive širom Jugoslavije i van njenih granica. U Pljevljima i okolini živi četrdesetak porodica (20 na selu i 21 u gradu), u Priboju 20, raznim mjestima Jugoslavije oko 35, i u inostranstvu: Austriji, Švajcarskoj, Njemačkoj i Australiji desetak porodica.

No, i pored odlaska van mjesta rođenja, zavičajna ognjišta su, uglavnom, očuvana. U njima i sada živi poneko staračko domaćinstvo.

SAVIĆI. Nj
Svoje pretke broj
– Danilo – Dragan
Žive u Nikši
ovgrad). Iz Medu
zbog duga krvi.
U Brda (E
sinovima Lukom
Luka je in
život, čim se porc
nedostatka zem
aginski posjed. N
đenja Crne Gor
življenja. Đorđi
susjedno selo
sinom Blagotor
Crnojevića. Iz
Jedan od Blag
Cetinju, drugi s
tamo ostao da
Nikšića i tamo
živi.
IVAN, d
Polju, gdje i da
linija broji sed
Ilija – Novak –
SAVIĆI
krsnu slavu N
su promijenili
sno Nikšić. Sa

SAVIĆI. Njihov zajednički predak je Savo Dragov. Svoje pretke broje: Drago – Savo – Luka – Đorđije – Niko – Danilo – Dragan – Nikola (dijete).

Žive u Nikšiću, Cetinju i Veljem Polju (opština Danilovgrad). Iz Meduna su odselili početkom prošlog vijeka, zbog duga krvi.

U Brda (Bijelopavlići) došao je Savo Dragov, sa sinovima Lukom i Ivanom.

Luka je imao sinove Blagotu i Đorđija. Uslovi za život, čim se porodica namnožila postali su nepovoljni, zbog nedostatka zemlje koja, ionako nije bila njihova nego aginski posjed. Na njoj su radili kao čipčije sve do oslobođenja Crne Gore. To je bio razlog da traže nova mjesta življenja. Đorđije je ostao u Požaru, kasnije se preselio u susjedno selo Velje Polje i trajno se nastanio. Luka sa sinom Blagotom pod kraj XIX vijeka odselio je u Rijeku Crnojevića. Iz Rijeke su se ponovo odselili za Cetinje. Jedan od Blagotinih sinova – Bogdan ostao je da živi u Cetinju, drugi sin Pavle pošao je na školovanje u Beograd i tamo ostao da živi. Treći Blagotin sin Milutin se oženio iz Nikšića i tamo nastanio. Njegovo potomstvo i sada tamo živi.

IVAN, drugi Savov sin, stalno se nastanio u Veljem Polju, gdje i danas žive njegovi potomci. Njegova porodična linija broji sedam koljena: Savo – Ivan – Mitar – Jovan – Ilija – Novak – Zdravko.

SAVIĆI – Ivanovi i Đorđijini potomci slave staru krsnu slavu Nikoljdan, 19. decembar, a Blagotini potomci su promijenili krsnu slavu poslije selidbe u Cetinje, odnosno Nikšić. Sada slave sv. Petku.

CUCKI LAKOVIĆI

II

Proučavajući Staru Crnu Goru dr. Jovan Erdeljanović proučavao je i bratstvo Lakovići[1].

O njihovom porijeklu navodi se svuda isto, tvrdi Erdeljanović. Njihov predak Lako, zajedno sa bratom Sredanom, prije nekih devet pasova "zbog krvi" uteče iz Kuča, sa Meduna, a bio je od tamošnjeg bratstva Lakovići[2].

---

[1] Ovu grupaciju Lakovića – Drekalovića izdvajamo iz razloga što njih više nema pod tim prezimenom.

[2] Miloš Savov Laković, rođen 1909 godine, ispričao mi je da je kao dječak slušao kazivanje o tome kako je došlo do bjekstva dvojice Lakovih unuka iz Meduna.

– Jedan naš rođak, na putu poviše Orljeva, srete Turčina na konju, divno odjevenog, još ljepše naoružanog i ubije ga. Uzme sa njega sve što je vredjelo i na njegovu konju pobjegne na katun u Rikavac. Kad je trebalo silaziti s planine, njemu nije bilo povratka. Na dva konja, on i njegov brat utovarili su nešto stvari i petoro djece - jedan tri, drugi dva sinčića i pođu preko brda put Nikšića. Čujalo se, priča Miloš, da su se naselili u okolinu Nikšića, u neko selo Riđane. Tamo su, vele bili podigli crkvu Sv Nikole. Koliko se čujalo, ubrzo su i otuda morali bježati, opet zbog krvi.

ne
je

van
Miljan
izgleda
Pera, Jo
ime Boš
ime uzeo
vića.

Prema
dok je prema
zna. Po nekoj
nema dokaza,

Još kao osnovac, (rođen sam 1926. godine) pamtim jednog silnog divnog starinu, uvijek u crnogorskoj nošnji, sa revolverom za pojasom. Dolazio je, češće, iz Spuža, kod nas, u selo Klikovače. Moju babu po ocu, Jagodu, koja je tada mogla imati oko 60 – 70 godina zvao je "snašo" ili "nevjesta", bio je stariji od nje. Ona se njemu obraćala sa "đevere".

Zvao se Milutin Roganović, ali svi su ga znali i zvali Milutin Cuca. Zapamtio sam objašnjenje da je to naš rođak, kao stric naše kuće, iz Markovine (što su tada govorili za sve koji su iz katunske nahije. Razlog tome je što su za Markovinu znali jer su tamo nabavljali sjeme za krompir).

Moj otac ga je zvao "Striko Milutine". Često smo se međusobno posjećivali.

O precima cuckih Lakovića ima nejasnoća.

Raspoloživi podaci, saznanja i kazivanja, čini se nesporno, potvrđuju da su porijeklom iz Meduna. Nejasno je međutim, ko su njihovi preci?

U knjizi Pleme Kuči – rodoslov Drekalovića, Radovan B. Ivanović, i u knjizi Pleme Kući – ratnička istorija Miljam M. Jokanović, u tabela rodoslova Lakovića navode, izgleda nesporan, podatak da je Lako Ilikov imao tri sina: Pera, Jova i Boška. Ivanović ne navodi izvor odakle je uzeo ime Boško (vjerovatno, iz kazivanja). M. Jokanović je to ime uzeo iz kazivanja na terenu, a našao ga je i kod Ivanovića.

Prema M. Jokanoviću, Boško nije imao potomstva, dok je prema Ivanoviću imao dva sina, o kojima se ništa ne zna. Po nekoj logici, ako je taj navod tačan, mada o tome nema dokaza, oni su mogli biti preci Cuckih Lakovića.

Ivanović međutim piše da je predak njihov Ljako, sin Vujoša Ilikova. Pri tome ne pominje njegovog brata, koji ni u jednom kazivanju nije sporan. Od Ljaka Vujoševa su se, navodno formirale sve porodice Drekalovića u Cucama. Ta tvrdnja je, prema rezultatima proučavanja od strane J. Erdeljanovića, potpuno neodrživa i neosnovana. U Cucama je poznato da, naprimjer, Tomanovići nijesu isti rod sa ostalim Drekalovićima. Potiču od dva pretka (Laka i Sredana, nap. Đ.L.).

U djelu M. Miljanova Pleme Kuči..., i u prvom izdanju, u redakciji Lj. Kovačevića i u izdanju CANU 1989. g. u matičnom rodoslovu Drekalovića takođe se navodi da Lako ima tri sina: Pera, Jova i Premu, a ne Boška. Na toj tabeli je naznačeno za Premu, da je "ime uzeto iz pisanijeh izvora". Polazeći od uvjerenja da – treba vjerovati pisanom podatku, a ne nepoznatom i nedokumentovanom izvoru – da je (matični) rodoslov po Miljanovu vjerniji, odlučio sam se za njega. Dakle – Prema, a ne Boško!

Prema je, po Miljanovu, imao sina Iliju. O njemu nema bližih podataka, jer se tabela tu završava.

U Medunu se o cuckim Lakovićima od davnina provlači predanje da su njihovi preci unuci (ili praunuci) Lakovi. Budući da Pero Lakov nije imao potomstva, te da drugi sin Jovo, praotac današnjih Lakovića – Drekalovića – sa jednom realnom i logičnom pretpostavkom, mada bez drugih podataka – čini se, najbliže rješenju je da su preci cuckih Lakovića sinovi Ilije Premina.

Za opredjeljenje, koje se, ovdje, hipotetički, iznosi, razlog je više što prije njih, prema sadašnjim saznanjima, nema ništa sporno. Sve ličnosti koje se pominju od Drekala

do Laka su istorijske, i o njima je u osnovi sve znano, bar što se geneze tiče. O potomstvu Jova Lakova, po svim raspoloživim saznanjima, takođe, nema ničega nejasnog. Obije te, dostupne, istine upućuju na zaključak da su sinovi Ilije Premina preci cuckih Lakovića, kao najprirodniji.

U kazivanjima naših predaka ponavljalo se je da su Lakovi unuci (odnosno praunuci, op. Đ. L.) pobjegli iz Meduna "zbog duga krvi Turcima". Otišli su, pričalo se, "neđe put Nikšića, u Riđane", a kasnije u Katunsku nahiju. Oni su, pričalo se, preci tamošnjih Lakovića, dakle, Drekalovići. J. Erdeljanović je u toku svojih proučavanja, u načelu, došao do istih saznanja, a još je utvrdio da su se zvali Lako i Sredan.

Doselili su se i nastanili u selo Riđane[3], odakle su, ponovo, morali bježati. Nastanili su se najprije u zaseoku Srpski Do, a poslije se preselili na Trnjine.

Sredan, nedugo poslije doseljenja u Cuce, iz Trnjina odseli u susjedno selo Rovine. Tamo se trajno nastanio.

Prema J. Erdeljanoviću, Lakovići u Cucama su se razvijali na sljedeći način[4].

---

[3] Erdeljanović navodi da su Lako i Sredan u Riđanima podigli crkvu posvećenu sv. Nikoli, koji je bio njihova krsna slava.

Prema istom autoru, u Cucama su ponovo izgradili crkvu, posvećenu, takođe sv. Nikoli. Kao dotrajala crkva je srušena 1867. g. i na mjesto nje je podignuta, sadašnja crkva, posvećena istom svecu.

[4] Erdeljanović navodi i podatke J. F. Ivanišević, prema kojima bratstva Roganovići, Markovići, Stevovići, Bigovići i Ćosovići, vode porijeklo od Laka Medunjanina, koji uteče iz Kuča sa četiri sina. Za tu tvrdnju Ivanišević je, 1890. g. ili ranije, koristio podatke koje je saznao od starih ljudi, koji su znali puno pojedinosti. Erdeljanović takođe navodi da A. Luburić smatra da riđanski i cucki Lakovići nijesu u srdostvu, a za cucke Kuče se "ne može utvrditi ni da su od Drekala."

LAKO je imao tri sina: Peja, Mitra i "Nijemca", koji je bio gluvonijem.

PEJO Lakov, pominje se 1684. godine, kao knez cucki. Imao je sina Radula, a Radule sina Marka. Njegovi potomci su Markovići.

MITAR Lakov je imao četiri sina: Stanišu – Rogana, od njega su Roganovići; Aga – od njega su Ćosovići; Steva – čiji su potomci Stevovići i Šćepana – potomci Bigovići[5].

"NIJEMAC", treći Lakov sin, nije imao potomstva.

Erdeljanović sve bratstvenike iz ove grupacije navodi pod zajedničkim prezimenom Lakovići, i dodaje im nova prezimena.

Tomanovići su istog porijekla kao Lakovići, a potomci su Sredanovi.

Sredan je imao sina Tomana, koji je imao četiri sina: Vuka, Perišu, Đukana i Todora. Uzeli su prezime po ocu Tomanu.

Vuk(o) Tomanov(ić) je bio čuveni harambaša u prvim godinama XVIII vijeka[6]. Njegoi sinovi su Živko i Matoš.

Radovan B. Ivanović navodi da se Ljako sin Vujošev (Ljako – Vujoš – Iliko – Lale – Drekale) i da je on predak cuckih Lakovića.

[5] Stanko, Staniša, zvani Rogan, poznat iz *Gorskog Vijenca*, mačevao je sa dugačkom sabljom zvanom "rožina", po kojoj je dobio nadimak;

Agu je puška "sindžirlija" odnijela jedan brk i ostao je ćosav. Njegovi potomci su tome dobili naziv Ćosovići;

Šćepan, zvani Bigo, predak Bigovića, dobio je nadimak pošto je na Obilića Poljani, u rvanju "kao bik", oborio svog protivnika.

(R. B. Ivanović, isto).

[6] O njemu se pjeva u XII i XIV pjesmi *OGLEDALA SRPSKOG*, pominje se i u *Gorskom Vijencu*.

Živko se potu
tadašnjeg turskog
posjekao najviše crn
Živko – Kariman je
24) njihove glave. Ni
Potomci drugog
u islam, ali su se kasn
Drugi Tomanov
Rovina, koji je živio u
je 1755. godine. "Turs
Nikčevu torinu, ubil
Nikšić, a tijelo su mu
Nikole."
Ostali dvojica
nijesu imali potomstva
Lakovići, ukupn
vijeka, živjeli su u
Musterskom Dolu i Me
Lakovići su osno
pasova", znači, u prvoj
sv. Nikole, koja je služil
Krsna slava sv. N
žuju Malu Gospođu.
Sada u Katunskoj
lovića.

Živko se poturčio i uzeo ime Kariman, po imenu tadašnjeg turskog ćehaje Karimana, koji je u to vrijeme posjekao najviše crnogorskih glava. Poslije prelaska u islam Živko – Kariman je četovao protiv Cuca i posjekao 22 (ili 24) njihove glave. Nije bio ženjen.

Potomci drugog Vukovog sina Matoša bili su priješli u islam, ali su se kasnije vratili staroj vjeri.

Drugi Tomanov sin Đukan, je otac čuvenog Nikca od Rovina, koji je živio u prvoj polovini XVIII vijeka. Poginuo je 1755. godine. "Turska četa koja je udarila od Nikšića na Nikčevu torinu, ubila ga je i odnijela njegovu glavu u Nikšić, a tijelo su mu sahranili Cuce kod trnjinske crkve sv. Nikole."

Ostali dvojica Tomanovih sinova Periša i Todor nijesu imali potomstva.

Lakovići, ukupno 113 porodica, početkom ovog vijeka, živjeli su u Malim Cucama a Tomanovići u Musterskom Dolu i Meocima.

Lakovići su osnovali selo Trnjine "prije nekih 8 – 9 pasova", znači, u prvoj polovini XVII vijeka, podigli crkvu sv. Nikole, koja je služila do 1867. godine.

Krsna slava sv. Nikola, zadržana je od ranije. Prislužuju Malu Gospođu.

Sada u Katunskoj nahiji nema više Lakovića – Drekalovića.

MEDUN

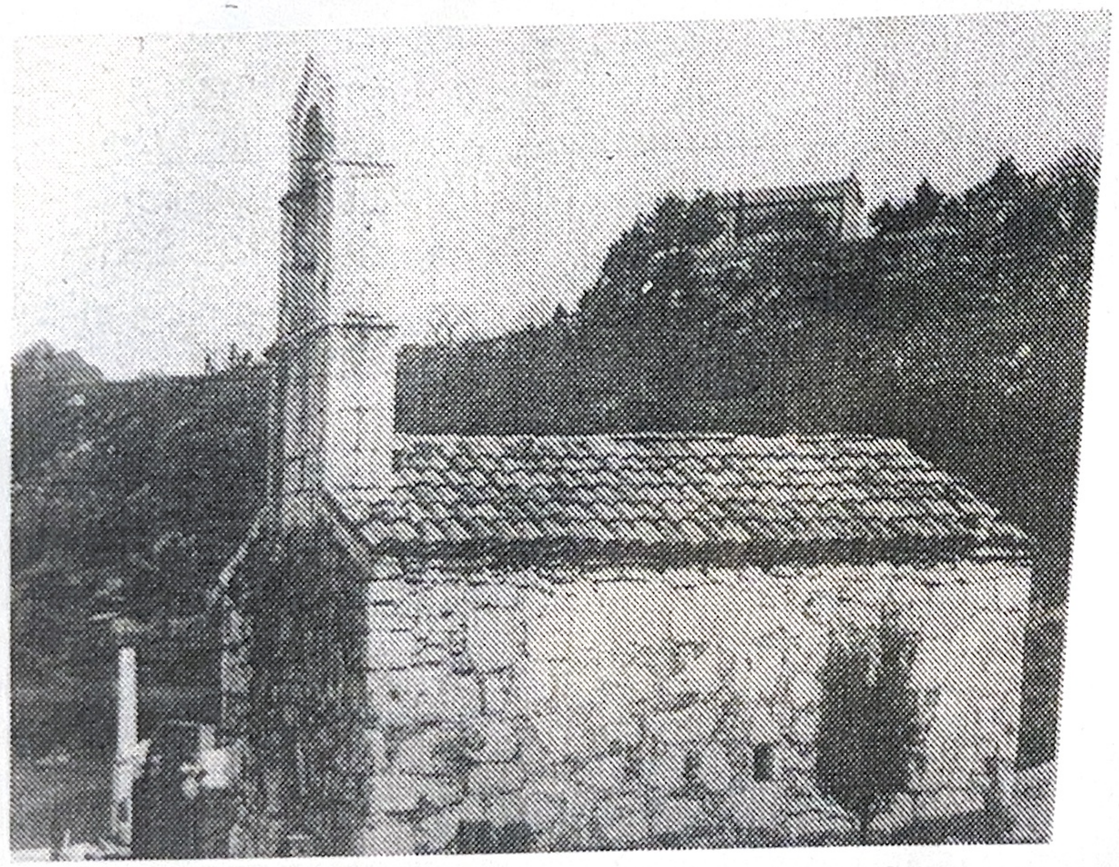

Crkva sv. Đorđija Donji Medun.
U pozadini zgrada Muzeja Marka Miljanova

III

Donji Medun je postojbina bratstva Lakovića. U njemu se razvijalo bratstveničko središte, stoga ga često nazivaju "Medun Lakovića".

Medun se nalazi u Kučima. Sa sjeveroistoka se graniči Gradom medunskim, sa sjevera selom Kupusci, sa zapada Vrbicom i Sjenicama i sa juga Fundinom. Udaljen je oko 12 km sjeveroistočno od Podgorice.

Ilirski grad Meteon nalazio se na dominantnom, izduženom, teško pristupačnom uzvišenju, koje se pruža u pravcu istok – zapad. Na uzvišenju su ostaci ilirskog grada i, kasnije, srednjevjekovnog utvrđenja Medun.

U pisanim izvorima prvi put se pominje kod Tita Livija, u vezi zadnjeg ilirskog rata 168. godine p.n.e. U VII vijeku pominje ga tzv. Ravenski geograf, kao grad koji se nalazi u blizini Burzumona, današnje Podgorice. U srednjem vijeku se pominje kao važan strategijski centar, jer je, izgleda i nastao i opstajavao, zbog prvorazrednog fortifikacijskog značaja.

Podignut je krajem IV ili tokom III vijeka p.n.e. kao jedno od središta ilirske države – centar plemena Labeati.

III

Donji Medun je postojbina bratstva Lakovića. U njemu se razvijalo bratstveničko središte, stoga ga često nazivaju "Medun Lakovića".

Medun se nalazi u Kučima. Sa sjeveroistoka se graniči Gradom medunskim, sa sjevera selom Kupusci, sa zapada Vrbicom i Sjenicama i sa juga Fundinom. Udaljen je oko 12 km sjeveroistočno od Podgorice.

Ilirski grad Meteon nalazio se na dominantnom, izduženom, teško pristupačnom uzvišenju, koje se pruža u pravcu istok – zapad. Na uzvišenju su ostaci ilirskog grada i, kasnije, srednjevjekovnog utvrđenja Medun.

U pisanim izvorima prvi put se pominje kod Tita Livija, u vezi zadnjeg ilirskog rata 168. godine p.n.e. U VII vijeku pominje ga tzv. Ravenski geograf, kao grad koji se nalazi u blizini Burzumona, današnje Podgorice. U srednjem vijeku se pominje kao važan strategijski centar, jer je, izgleda i nastao i opstajavao, zbog prvorazrednog fortifikacijskog značaja.

Podignut je krajem IV ili tokom III vijeka p.n.e. kao jedno od središta ilirske države – centar plemena Labeati.

Ostaci masivnih odbrambenih zidova, građenih od velikih, vješto slaganih kamenih blokova još se dobro vide, naročito na sjevernoj strani brežuljka, odnosno akropoli.

U grad se ulazilo iz podgrada, sa zapadne strane, strmim stepenicama, uklesanim u stijene. Te stepenice Turci su, koliko su najviše mogli, poravnali da bi tuda izvlačili topove na tvrđavu. Pored puta, od podgrada prema tvrđavi, u stancu kamenu isklesane su niše koje su služile u kultne svrhe. Smatra se da su u njima obavljani obredi vezani za kult zmije, mitskog pretka Ilira. U sam grad ulazilo se kroz kapiju sa sjeverne strane.

Konstrukcijom utvrđenja i zidova, te neobičnom solidnošću i brižljivom obradom, Meteon se osjetno razlikuje od ostalih sličnih ilirskih utvrđenja i gradova na teritoriji Crne Gore. Gradili su ga, najvjerovatnije, grčki majstori. Zidovi građeni od tesanog kamena, postavljenih u više redova, sa građevinskog stanovišta, nenadmašni su svjedok snage ilirskih plemena, koja su ga naseljavala.

Današnji izgled medunskog grada čine, uglavnom, ostaci srednjevjekovnog utvrđenja, podignutog na mjestu antičke akropole sa mjestimično očuvanim zidovima, kapijom i objektima iz kasnog srednjeg vijeka. Svi ti djelovi arhitekture su se sačuvali u temeljima ili u dijelu bedema koji iz dana u dan nestaju i propadaju.

Među ostacima srednjevjekovnog utvrđenja nalazi se crkva posvećena sv. Nikoli. Pred njom je grob vojvode Marka Miljanova[1].

[1] Prema nekim podacima na mjestu današnje crkve, u vrijeme turske vladavine postojala je džamija. Materijalnih dokaza nema. No, moguće je da je tu postojala neka njihova bogomolja, vjerovatno za potrebe posade.

U Donjem Medunu nalazi se seoska grobljanska crkva posvećena sv. Đorđiji.

U Gornjem Medunu je takođe seoska crkva sv. Nikole.

Ispod srednjevjekovnog utvrđenja, na sedlastom prevoju, nalazi se kuća Marka Miljanova (ne rodna, nego u kojoj je živio poslije oslobođenja Meduna do smrti), koja je 1971. godine pretvorena u memorijalni muzej. Poslije zemljotresa 1979. godine, temeljito je obnovljena, ojačana i nakon iseljenja škole iznutra potpuno rekonstruisana. U njoj je memorijalni muzej Marka Miljanova, jedan od najljepših u našoj zemlji. U Muzeju je smještena i biblioteka pok. profesora Blaža Popovića, poklon njegove supruge Ljubice.

Medun je zbog svog strategijskog položaja odvajkada bio značajan punkt. Nastao je kao središte ilirske države – plemena Labeati. Dok je u Skadru bila prestonica ilirskog vladara Gencija u Medunu se nalazio centar vojnih operacija protiv nepouzdanih plemena pod njegovom vlašću. U vrijeme rimsko–ilirskog rata 168. godine p.n.e., kad je Gencije potučen u borbama protiv Rimljana, na Medunu je stradao njegov brat Karavantije, kome je bila povjerena komanda nad ilirskim trupama na ovim prostorima. Tada je stradala i Gencijeva žena sa dva sina, vojska potučena i srušena ilirska država.

Turci su Medun zauzeli 1457. godine. Otada se u njemu nalazila stalna turska posada, koja je prema zapisu Marijana Bolice, iz 1614. godine, imala upravnu kontrolu nad nahijom Kuči. No, prema Vasi Čubriloviću, Kuči ostaju samoupravna jedinica u kojoj turske vlasti djeluju posred-

no, preko mjesnog samoupravnog aparata u selima i kneži-nama. Ta struktura mjesnog upravljanja nastojala je da istupa jedinstveno prema turskoj upravi, čak i onda kad još nije bila izgrađena jedinstvena snaga koja bi nametala vođstvo – zajedničko svima. Stoga su na sastancima glavara iz svih Kuča ili na zborovima rješavana pitanja od zajedničkog značaja za sve. U tim samoupravnim nadležnostima nalazi se klica budućeg osamostaljivanja prema turskoj upravi i izgrađivanja samostalnosti Kuča.

Za čitavo vrijeme turske vladavine, za grad Medun, prvo tursko uporište u Zeti, može se reći da je imao gotovo isključivo vojnu funkciju. Osvajači su pridavali veliki značaj ovom istaknutom bastionu, proširivali ga, ojačavali i u njemu držali relativno jaku vojnu posadu. Stanovnici medunske varoši – oko 70 porodica – bili su mještani, koji su priješli u islam. Iz Meduna su protjerani poslije velikih crnogorsko – turskih bojeva na Orljevu u martu i maju 1688. godine. Oni su bili obavezni da održavaju grad. Pored njih i stanovnici brojnih sela iz okolnih nahija, bili su zaduženi da popravljaju tvrđavu Medun. Za to i obavljanje nekih drugih poslova i službi za potrebe osmanskih vlasti uživali su neke povlastice: umjesto rajinskih poreza i obaveza plaćali su porez na kuću i bili oslobođeni janjičarstva.

* * *

Kući su protiv Turaka stalno ratovali. Marko B. Rašović, je opisao pedesetak kučko–turskih ratovanja, ne računajući slučajne i sporadične sukobe, na području Kuča,

oko Podgorice, ili na drugim prostorima Crne Gore i Srbije[2]. Međusobne borbe i okršaje pokretali su jedni ili drugi, sa naizmjeničnom ratnom srećom. Izmedu mnogih međusobnih vojevanja, poraza, pljački, satiranja nejači ili uništavanja imovine, paljevine kuća, uništavanje zaseda, otimanja stoke i ostale pokretne imovine, posebno se ističu dva najteža turska poraza upravo u rejonu Meduna, oba na Orljevu[3], pod kraj XVII vijeka.

Turska se spremala da definitivno pokori Crnu Goru i natjera je na poslušnost. No za to je trebalo prethodno se obezbjediti od Kuča, koji su im stalno predstavljali mač za vratom. Sulejman–paša je stoga, 20. marta 1688. g. - pošto Kući nijesu prihvatili njegove zahtjeve i uslove, niti je uspio da ih podmiti darovima i obećanjima, krenuo na njih sa sedam hiljada vojnika. Njegove trupe napredovale su prema Medunu, paleći kuda su prolazile "sve što vatra gori". Kući su ga napali u cik zore i silovitim jurišem natjerali na povlačenje. Prisilivši ih na panično bjekstvo "pobačaše puške i golim noževima i mačevima napravili su pravi pokolj u turskoj vojsci". Pošto im je bio zauzet put kojim su došli, Turci se okrenuše na drugi prolaz, niz litice Malog Orljeva, visoke do 200 met. Te stijene se ne vide sa pravca odakle su bježali jer prema njima vodi ravno polje sve dok se dođe u poziciju kad više nema povratka. Našavši se u

---

[2] Marko B. Rašović, *KUČI;*

[3] Orljevo je jedan strmi, krševiti, teško prohodni tijesnac, tada jedini prolaz od Podgorice prema Kučima, koliko – toliko podesan za prolazak vojske. Nalazi se iznad sela Vrbica, jugozapadno od Donjeg Meduna.

bezizlaznoj poziciji i za
strmoglavište. "Ta je stije
Turčin mislio za prvoga e
da pada (skače). Pošto s
lijevo od tvrđe, a nazad s
su svi poskakali niz stijenu
naodili po tri Turčina nas
mač se okrenuo vrôm na
drugoga ka´ skobalji na r

U ovom boju pogin
čkih izvora 1930, a pre
turskih vojnika, pokup
dobrih konja, puno zas
Poginula su i dva sadžak
drugih uglednih Turaka.
24 ratnika.

Drugi napad na K
i osvajanje Meduna, bi
paša, pripremajući ponc
vojsku i doveo je u Dol
privuče Kuče da ga nap
čarkama, očekujući da
ravnici lako obračunati
nom prepucavanju p
nasjeli pašinoj zamisli.
Doljana i Vrbice. Vidje
vojska je krenula na K
i Kolašina. Smatrajući
lako potući, vojska u
predvođena pašinim z

prostorima Crne Gore i
ršaje pokretali su jedni ili
n srećom. Između mnogih
pljački, satiranja nejači ili
kuća, uništavanje zaseda,
imovine, posebno se ističu
u rejonu Meduna, oba na

nitivno pokori Crnu Goru
to je trebalo prethodno se
talno predstavljali mač za
20. marta 1688. g. – pošto
tjeve i uslove, niti je uspio
ima, krenuo na njih sa se-
ape napredovale su pre-
lazile "sve što vatra gori".
vitim jurišem natjerali na
čno bjekstvo "pobačaše
vima napravili su pravi
je bio zauzet put kojim su
i prolaz, niz litice Malog
jene se ne vide sa pravca
vodi ravno polje sve dok
povratka. Našavši se u

teško prohodni tijesnac, tada
a, koliko – toliko podesan za
bica, jugozapadno od Donjeg

bezizlaznoj poziciji i zahvaćeni strahom masovno se strmoglaviše. "Ta je stijena tako umamljiva da je svaki Turčin mislio za prvoga e uteče, dokle i njemu ne dode red da pada (skače). Pošto se tu ulježe ne može se desno ni lijevo od tvrde, a nazad se ne može od navale Kuča. I tako su svi poskakali niz stijenu. Priča se, piše M. Miljanov, da su naodili po tri Turčina nasađena na jedan mač, tj. u padanje mač se okrenuo vróm naviše a oni se nasađivali jedan vr´ drugoga ka´ skobalji na ražanj".

U ovom boju poginulo je, prema podacima iz mljetačkih izvora 1930, a prema drugim navodima oko 1.500 turskih vojnika, pokupljeno je oko 2.000 pušaka, 120 dobrih konja, puno zastava, ratnog materijala i trofeja. Poginula su i dva sadžak–bega, osam aga, nekoliko ćehaja i drugih uglednih Turaka. Od Kuča je poginulo 30, a ranjeno 24 ratnika.

Drugi napad na Kuče, radi osvete za prethodni poraz i osvajanje Meduna, bio je u maju iste godine. Sulejman–paša, pripremajući ponovni napad na Kuče okupio je veliku vojsku i doveo je u Doljane. Tu je zalogorovao s ciljem da privuče Kuče da ga napadnu. Stalno ih je izazivao manjim čarkama, očekujući da će oni krenuti u napad te da će se u ravnici lako obračunati sa njima, ili će pak, u svakodnevnom prepucavanju potrošiti municiju. No, Kuči nijesu nasjeli pašinoj zamisli. Uporno su ga čekali u brdima iznad Doljana i Vrbice. Vidjevši da im namjera nije uspjela turska vojska je krenula na Kuče iz tri pravca: od Podgorice, Plava i Kolašina. Smatrajući da će Kuče, opkoljene sa svih strana lako potući, vojska u jačini od oko devet hiljada vojnika, predvođena pašinim zetom, krenula je, opet paleći sve pred

sobom. Miris gareži i halabuka nastupajuće vojske dopirali su do branilaca, koji su prethodno sklonili nejač na bezbjedna mjesta. Kad su bili sigurni u bezbjednost svojih porodica okrenuli su se napadaču. U iznenadnom napadu, hrabreći jedan drugog, nadmećući se u junaštvu, razbili su tursku vojsku, na očigled nemoćnog paše i njegove svite. Iznenađeni brzinom nastupa i silovitošću juriša, razbježaše se poraženi, pretrpjevši silne gubitke.

Osvetnički žar kao nadahnuće pregazio je Turke. Oni sami, teško poraženi, ovaj boj nazvaše DEBELIM, jer su u njemu izgubili više vojske nego na Malom Orljevu.

Mljetački prefekt u svom izvještaju o ovoj borbi je pored ostalog istakao: ...Stvarno se dešava da Bog pruža pomoć svojim vjernicima na svim stranama. Prošli put (misli se martovski poraz Turaka na Malom Orljevu) Kuči su nanijeli težak poraz Sulejman–paši i on je htio da im se osveti došavši sa još moćnijom vojskom u Podgoricu... Kuči, boreći se, porazili su pašinog zeta i na bojnom polju ostalo je više stotina ubijenih Turaka, dok je od Kuča poginulo samo četvorica... Za te dvije bitke, vladika Visarion je, odajući priznanje rekao da "Kuči i drugi Brđani razbiše pašu, vojsku mu posjekoše i učiniše takvo junaštvo kakvo se nije učinilo od hrišćana suprotiv Turaka" (citirano prema navedenoj knjizi R. Petrovića).

* * *

Medun je od Turaka oslobođen 1876. godine. Oslabljena i iznurena turska vojska – posada na Medunu – ponudila je vojvodi Marku Miljanovu predaju grada, jer se

"više ne mogu držati". Vojvoda primi parlamentare i reče da bi sam zapovjednik trebalo da dođe radi pregovora. Na taj poziv on je došao i izjavio vojvodi da želi da se predadnu, jer su im ljudi blizu da od gladi počnu umirati. Vojvoda Marko mu na to odgovori da treba: da se drži još nekoliko dana, jer on služi svog sultana, pa će možda i pomoć dobiti, a da će mu on za toliko dana dati hranu! I zaista vojvoda je to učinio, i za 20 dana davao hranu turskoj posadi u opsjednutom Medunu. Ovo je, valjda, jedinstven slučaj u istoriji ratova da opsada daje hranu opsjednutom, piše M. B. Rašović.

Veliku prednost Meduna predstavljao je prometni položaj. Preko njega je, u srednjem vijeku, išla važna drumska komunikacija: Podgorica – Medun – Korita – Rikavac – Vrmoša – Gusinje – Plav i dalje za Srbiju i povezivala Zetu i Rašku. To je i ekonomski prirodan pravac: najkraći, snjegovi su ga malo zatvarali, štićen je utvrđenjem na Medunu. Tim putem su išli vojnički i trgovački karavani, prenošena pošta[4] i odvijao se ostali promet. Turci su, kao i ranije domaći vladari, puno brinula o održavanju puteva, mostova, prolaza i bezbjednosti karavana. Radili su to putem derbendžijske službe[5].

[4] U vrijeme vojvode Lala, piše M. Miljanov, odila je pošta iz Mljetaka za Carigrad (ovim putem kao najkraćim, koju je on pratio preko Turske i za to primao platu 12 talijera godišnje).

[5] Derbendžije su bili građani, sela ili nahije, kojima je bila obaveza da održavaju puteve i štite karavane na određenim dionicama. Oni su za to uživali značajne povlastice. Tako su šest sela nahije Hoti bili derbendžije puta Podgorica – Orljevo. Orljevo su čuvali stanovnici Meduna, a šest Klimentskih sela proglašena su za derbendžijska i čuvali karavane i održavali puteve preko kučkih planina do Gusinja.

* * *

Medun ima umjerenu klimu. Izložen je strujanju svježeg vazduha te se ljetne temperature rijetko popnu iznad tridesetak stepeni. Zimi je, ponajviše kosom medunskog grada, ali i ostalih uzvišenja, zaklonjen od hladnih struja sa sjeveroistoka, sjevera i zapada, te je klimatski ugodan za življenje. Rijetko pada snijeg, brzo se topi. Temperatura ispod nule kreće se najviše do 4 – 5 stepeni.

Uspjevaju sve vrste povrća i čitavo mediteransko plodonosno bilje. Najviše se gaji vinova loza i smokva, te orah. Ostale voćke: Trešnja, jabuka, šljiva su rijetke. Ne zbog klimatskih nepovoljnosti, nego jednostavno zbog nedostatka navika i što stariji teško prihvataju a mladi nijesu uložili mnogo napora da ličnim primjerom utiču na promjene tih navika. Ovdje se, uostalom, sem loza i smokva, voće rijetko smišljeno zasađivalo i uzgajalo. Uspijevalo je ono što je samo nicalo i čemu nije potrebna pomoć ljudske ruke, sem da je ubere.

Plodno, mada veoma ograničeno obradivo zemljište, dobrim rodom je obilato nagrađivalo za uloženi trud.

Zbog svih tih povoljnosti, naročito ranije, relativno ograničenih mogućnosti za veću pokretljivost, ovdje se rado živjelo, te je do drugog svjetskog rata bio dobro naseljen. Prema nepotpunim podacima u njemu je bilo preko 250, možda i svih 300 stanovnika. Samo pored uske seoske putanje ispod Grada, na rastojanju od oko 400 metara živjelo je 172 osobe.

Poslije drugog svjetskog rata došlo je do velikog seljenja. Išlo se za poslom i na školovanje. Puno je otišlo van Crne Gore, a jedan broj u inostranstvo.

Najviše se preselilo u Podgoricu.

U Medunu sada živi desetak staračkih domaćinstava Lakovića i po 4 – 5 porodica Popovića i Ivanovića.

Medun: Gradska tvrđava sa trgom svetog Nikole

ĆI – OSTALI

IV

Pored Lakovića – Drekalovića, u Crnoj Gori žive i još neka bratstva Lakovići: lješanski, bratonožički, vasojevićki, crmnički i bokeljski Lakovići.

LAKOVIĆI iz Lekića, neposredna okolina Podgorice, potomci su Miloša Kukavčevića. Oni, prema A. Jovićeviću, i prema porodičnom predanju, potiču iz Velestova, Katunska nahija, gdje su se prozivali Popovići.

Njihovi preci su doselili na Gornje Kokote, Lješanska nahija. Tu su, prilikom jednog turskog napada izginuli. Ostalo je samo jedno muško dijete, koje odnjive kumovi Radovići. Djetetu je bilo ime Miloš. Iz sažaljenja, su ga pominjali kao kukavca, siraka, jer nije imao nikoga od svoga roda. Vremenom Miloš je postao Kukavčević.

Imao je četiri sina: Novaka, Peja, Stojana i Laka. Po njima su se formirala četiri bratstva. Lakovići su jedno od njih.

Od njihovog doseljenja ima oko 350 godina. Rajo Novaković, jedan od bratstvenika iz Lekića, izbrojao mi je (26. januara 1997. g.) njihove pasove: Milovan (osnovac) –

Željko – Rajko (narator) – Mitar – Duro – Stojan – Sinan – Milo – Radoje – Tomo – Miloš – Novak (njihov predak) – Miloš. Slično je i sa ostalima, sa mogućom razlikom jedan do dva pasa.

U Lekiće su se doselili polovinom prošlog vijeka.

Slave sv. Nikolu.

Ima ih oko 50 porodica.

LAKOVIĆI – BRATONOŽIĆI

U selu Seoštica, Bratonožići, živjelo je bratstvo Lakovići. Potomci su bratonoškog vojvode Brata, osnivača plemena Bratonožići. Živio je krajem XV i početkom XVI vijeka.

Predak Lakovića je Ljumo, unuk Bratov: Brato – Niko – Ljumo.

Seoštički Lakovići su ogranak većeg bratstva Velimirovići. Drugi ogranak su Boškovići.

Poslije drugog svjetskog rata su.se odselili, uglavnom u Podgoricu i Metohiju. Navraćaju samo preko ljeta i vikendima.

Slave sv. Nikolu. Prislužba im je ljetna sv. Petka.

LAKOVIĆI – VASOJEVIĆI

Porijeklom su Babovići iz Konjuha. Ranije su, među plemenicima, nazivani Burduci.

Rodakaju se sa Adžićima iz Lijeve Rijeke i Dragovićima iz Đulića.

Ima ih više bratstvenika, širom Jugoslavije.

Slave sv. Arhangela Mihaila.

LAKOVIĆI – CRMNICA

U vrijeme vladike Danila Petrovića (1697 – 1735. g.) u selu Bastaći, Riječka nahija, doselila se iz Pipera, sa Stijene Piperske, porodica Popovići. Iz Pipera su pobjegli od krvi. Njihovo potomstvo dobije prezime Bastaći, po selu u koje su došli.

Polovinom prošlog vijeka ponovo dođe do ubistva. Ubica se odseli u Rijeku Crnojevića, drugi brat preseli u Kotor. Potomstvo su mu Stefanovići. Treći brat ostane u selu i njegovo potomstvo su Lakovići, sve prema A. Jovićeviću.

Bavili su se puškarskim zanatom i "savijanjem fišeka".

Slave sv. Arhangela Mihaila.

U selu Braćeni, u Crmnici, prema J. Erdeljanoviću, živjeli su Lakovići, čiji se "predak tu doselio prije 260 godina", odnosno prije 350 godina (J.E. je ovo zapisao prije oko 90 godina).

LAKOVIĆI – BOKA

Lakovići su se u naselju Muo, u Boki, naselili za vrijeme Mlečića. Došli su iz Bogdašića, okolina Tivta, inače, porijeklom su iz Crne Gore. Tada su u Muo doselili još i Jankovići iz Crne Gore, Marovići i Dončići iz Škaljara i Vukašinovići iz Cuca.

Naselje je bilo pravoslavno, ali se, vremenom, prevjerilo. Priješli su u katoličku vjeru.

Krsna slava im je Vračevi – sv. Kuzman i Damjan.

U Boki su, prema Eredljanoviću, živjeli Lakovići "na puč". Vode porijeklo od Ljesara, iz Žanjeva Dola, Njeguši.

LAKOVIĆI – GRUŽA

U selu Drlupa, Gruža, živi nekoliko porodica Lakovića. Doselili su se početkom prošlog vijeka. Po njihovom predanju, doselio je predak Lako, iz Kolašina.

Dolaskom u novu sredinu promjenio je krsnu slavu. Umjesto sv. Nikole, uzeo je slavu sv. Jovan. (Gruža, M. Dragić, 260.).

NEKE ZAJEDNIČKE KARAKTERISTIKE

V

Lakovići su među Kučima poštovani plemenici. Izvjesno, na to su uticale i okolnosti koje nijesu zavisile samo od njih. Riječ je o dvije osnovne grupacije naših bratstvenika: medunskih i pljevaljskih Lakovića.

Živjeći na jednoj od najljepših lokacija u Kučima – Donjem Medunu, oko 400 met. n.v., klimatski pogodnom za življenje, zaklonjenom od jakih zima i visokih ljetnih temperatura, na najvažnijem putu kroz Kuče, u neposrednoj blizini relativno velikog tržišta – Podgorice bili su, više od ostalih, upućeni na razmjenu roba, usluga, ideja i informacija sa okolnim stanovništvom – formirali su se u komunikativne i predusretljive ljude i racionalne rezonere.

Glavne karakterne crte slične su im tradicionalnim osobinama ostalih Kuča: osjećanje i čuvanje časti i ponosa; velika hrabrost; gostoprimstvo, po onoj narodnoj: "Svoja vrata otvaraju tuđa"; dostojanstvo – "Glas – osobito loš ne zasatarijeva"; društvenost; darežljivost; solidarnost; tačnost u odnosima sa drugima; vjernost u riječi; čvrstina u prijateljstvu; duboko poštovanje tradicije; opreznost; sujeverje...

Neke okolnosti i situacije, u prošlosti posebno: geografski i vojnostrategijski isturen položaj; dugotrajno prisustvo i sjedište jedne tuđe, stalne vojne komande; neprekidna opasnost od neprijatelja – jer Medun je od vajkada, bio "ključ obiju Zeta" i stalno na meti napadača ili branilaca, uvijek nekome smetao ili bio neophodan, zatim kompaktnost naselja, zajednički život na dosta skučenom prostoru; češći kontakti sa brdskim plemenima u vrijeme kad su se zajedno sa ostalim Kučima, borili protiv istih protivnika i za istovjetne ciljeve; kasnije nešto češće veze sa Cetinjem, pa i povremeni kontakti sa ostalim svijetom, uticali su na neke specifičnosti njihovog bića koje, ukazuju na nešto, ipak, drugačiju mentalnu kostelaciju Lakovića.

Lakovići iz okoline Pljevalja, iseljeni iz Meduna, krajem XVIII ili početkom XIX vijeka, živjeli su u bitno drugačijim uslovima. Novo stanište Glisnica, bilo je sasvim nova, nepoznata sredina. Negdje ranije selom je harala kuga ili neka druga teška bolest i stanovništvo, muslimansko naravno, bilo je odseljeno. Zemlja koju su zaposjeli bila je u vlasništvu aga i veleposjednika. Oni su dobili pravo da je koriste kao čipčije. U takvom, čipčijskom odnosu, ostali su sve do odlaska Turaka sa ovog terena, 1912. godine.

Život u nepoznatoj sredini odvijao se u teškim uslovima: etnički sasvim novo okruženje – muslimani; sreli su se sa ljudima druge vjere, drugačije prošlosti, kulture i istorije; drugih običaja i načina života; različitim pogledima na svijet i potpuno drugačijih oblika međusobnog kontaktiranja, bez komšija i poznanika. Najteže od svega bilo je što su jedni bili s pravima gospodara, a drugi bez tih prava. Čipčijski odnosi su još više potencirali sve te nedaće.

Ekonomski su se takođe našli u nezavidnom položaju: na pustom terenu, bez krova nad glavom, bez pokretne imovine, nedovoljno poznatog načina obrade zemlje zbog drugačijih klimatskih uslova. Veliki problem predstavljalo je osvajanje novih obradivih površina: krčiti šumu, osvajati ledine pune šikare, kamena, neravnina. Protekom vremena sve to je preovladano, stvorene su nove obradive parcele i privođene ostalim kulturama.

Vrijednim radom, uz velike napore i odricanja, formiralo se naselje koje je živjelo na svoj način, sa svojim teškoćama i ljepotama, bratski se ispomagalo i podržavalo i uspješno se razvijalo novo boravište.

Obližnje, za tadašnje uslove, veliko tržište Pljevlja, apsorbovalo je sve viškove proizvoda i podsticalo značaj individualne ekonomije i privređivanja uopšte, omogućavalo je razmjenu roba, kretanje van stalnog mjesta boravka, razvijalo se neposrednije interkomuniciranje. Tako je i okruženje u kojem se i sa kojim se živjelo, vremenom, postajalo bliže, tolerantnije, stvarana su nova poznanstva, prijateljstva, veze.

Sve to, makar i sporo i nedovoljno, olakšavalo je život, činilo ga snošljivijim. S druge strane, promjene do kojih je dolazilo, kojima se trebalo prilagođavati i usklađivati ih sa donešenim navikama, osobinama, običajima i ukupnom tradicijom – kao da su dobili nove podsticaje u nastojanju da se sačuva ono što je "Od baba ostalo". Ono iskonsko u njima: podsjećanje na zavičaj i srodstvo, porodični korijeni i loza, vjera, porodica, davanje imena, bratstvo, su sačuvani i, s neznatnim razlikama, se održavaju.

Ostali su odani svoj
učestvovali u ratovi
posljedice, progone
odazivali na bojne p
stoga bilo i nosilaca
medalje.

Nedavno usp
neposredno zahval
Pljevalja i autora ov
od ostalih rođaka st
srca, široke ruke, iz
nom željom da se
uticali da se naše tra
i podstaknu[1].

Okolnosti u k
ski Lakovići – mada
obostrano poštova
okoline, nastojanje
osnovni duhovni p
srodni, da nam se o
bitno ne razlikuje.

Društvenost
izvjesno vuče kor

[1] U sklopu pri
Pljevljima, dugo su vo
željeli da upravo oni
očekuju prvi susret, pr
iz mjesta rođenja njih
Kučima.

kode našli u nezavidnom položaju: na
krova nad glavom, bez pokretne imo-
oznatog načina obrade zemlje zbog
uslova. Veliki problem predstavljalo
radivih površina: krčiti šumu, osvajati
amena, neravnina. Protekom vremena
, stvorene su nove obradive parcele i
turama.

n, uz velike napore i odricanja, formi-
živjelo na svoj način, sa svojim teško-
atski se ispomagalo i podržavalo i
ovo boravište.

šnje uslove, veliko tržište Pljevlja,
kove proizvoda i podsticalo značaj
i privređivanja uopšte, omogućava-
etanje van stalnog mjesta boravka,
je interkomuniciranje. Tako je i
a kojim se živjelo, vremenom, po-
je, stvarana su nova poznanstva,

oro i nedovoljno, olakšavalo je
m. S druge strane, promjene do
se trebalo prilagođavati i usklađi-
vikama, osobinama, običajima i
o da su dobili nove podsticaje u
no što je "Od baba ostalo". Ono
ećanje na zavičaj i srodstvo,
vjera, porodica, davanje imena,
znatnim razlikama, se održavaju.

Ostali su odani svojoj matici – Crnoj Gori. Aktivno su učestvovali u ratovima koje su Crnogorci vodili, trpjeli posljedice, progone i inetrnacije, uvijek su se spremno odazivali na bojne pozive i stizali na ratišta. Među njima je stoga bilo i nosilaca crnogorskih odlikovanja sve do Obilića medalje.

Nedavno uspostavljeni bliski i redovni kontakti, neposredno zahvaljujući inicijativi Gojka Lakovića iz Pljevalja i autora ovih redaka (koji su se oslonili na druge, od ostalih rođaka stvorene uslove), prihvaćeni su otvorena srca, široke ruke, iz čitave duše, sa maksimalnom naglašenom željom da se potpunije upoznamo i odlučujuće su uticali da se naše tradicionalne karakteristike ožive, naglase i podstaknu[1].

Okolnosti u kojima smo živjeli – pljevaljski i medunski Lakovići – mada međusobno relativno puno udaljeni, uz obostrano poštovanje bogate tradicije, lijepe i čuvene okoline, nastojanje da se sačuva sve što je vrijedno i čini osnovni duhovni profil čovjeka, učinili su da smo veoma srodni, da nam se običaji, stil života, odnos prema okolini – bitno ne razlikuje.

Društvenost je jedna od izraženih karakteristika. To, izvjesno vuče korijene iz prošlosti, inače je osobina

[1] U sklopu priprema za ovogodišnji (1997. godine) susret u Pljevljima, dugo su vođene rasprave gdje da se susret organizuje. Svi su željeli da upravo oni budu domaćini. To izričito govori sa koliko želja očekuju prvi susret, prvo viđenje na svom ognjištu, sa braćom i rođacima iz mjesta rođenja njihovih predaka, njihove prapostojbine u Medunu, Kučima.

svojstvena svim plemenicima. Jer, Kući su uvijek i lako nalazili zajednički jezik sa svim sa kojima su mogli i željeli da kontaktiraju: Piperima, Bjelopavlićima, Moračanima, Rovčanima, Bratonožićima, Vasojevićima. Sa puno uzajamnog razumijevanja i povjerenja su se srijetali sa Malisorima, posebno Klimentima, družili, posjećivali, zajedno ratovali protiv istog, vjekovnog zajedničkog neprijatelja – Otomanskog carstva, uzajamno trpjeli ili se skupa veselili, trgovali i švercovali, sklapali prijateljstva, između sebe se ženili, pobratimili, kumovali, – katkad i ubijali, kao, uostalom i međusobno.

Lakovići su uvijek spremni za druženje, makar i sa puno improvizacija, jer postoji jedna iskonska želja, težnja, da se bude zajedno, u društvu, u uzajamnoj vezi i kontaktiranju. To je možda, posljedica uslova u kojima su živjeli, gdje je pojedinac bio nemoćan i dio rješenja nalazio je u druženju sa sebi ravnima, svojim svakodnevnim okruženjem. Bogati i silni, uostalom, ne vole grupu ni grupisanje, žele da budu iznad ostalih, usamljeni.

Drugi razlog, izvjesno, leži u činjenici da druženje pojačava društvenost i zadovoljava radoznalost, intenzivnije se komunicira, saznaju novosti, drugačije reaguje – i prema masi i prema pojedincu. Ljudi su u društvu smjeliji, lakše se stvaraju poznanstva.

Druženje daje veći prostor individualnosti, potpunijem izražavanju, originalnijem ispoljavanju.

Družili su se stalno i na različite načine.

Večernji sjednik kod komšije predstavljao je redovan oblik provođenja slobodnog vremena. Prekraćivane su

duge zimske noći, razmjenjivana mišljenja o pitanjima koja ih zajednički interesuju, dogovaralo se o koječemu. Na sjednik se išlo kod komšija po izboru. Prednost je predstavljalo to što se mogao birati domaćin koga želi poći, – znači cijeni ga, vjeruje mu, bliska su im gledišta, bolje se razumiju, komotnije razgovaraju – jer to ostaje "u kući". Ne prenosi se dalje. Tu se pruža mogućnost da se "isprazni", kaže nešto što neće reći na drugom mjestu, požaliti se, potražiti savjet ili mišljenje, makar ga i ne poslušao. Lakše mu je.

Zajednički seoski sjednici, najčešće subotom ili nedjeljom, činili su svojevrsno zadovoljstvo. Okupljali su se naizmjenično kod jednog pa drugog susjeda. Razgovori na njima su obično zanimljivi, priča se o raznim doživljajima i saznanjima, prošlosti, ratovima, zaslužnim precima i njihovim podvizima, ređe neuspjesima. Ti razgovori su bili svojevrsna, a i efikasna poduka mladima o smjelosti, junaštvu, požrtvovanju, patriotizmu, pregnuću i dosta često o rodoslovu. Sve to mladi su rado slušali, pamtili, prepričavali, međusobno se provjeravali i takmičili u poznavanju geneze bratstva, odnosno porodične loze. Otuda, nije čudo što je svaki mladić i djevojka znao rodoslov svoje porodice do Drekala. Na tim sjednicama su se učile prve životne lekcije.

U kasnijim satima razgovor je skretan na šale, doskočice, prijateljska peckanja, zabavljalo se nekom društvenom igrom, mladi zapjevali ili se zabavljali na drugi način.

Najbrojniji učesnici na večernjim kolima bili su mladi. Poigra se, povede kolo, pjesma, popriča se u dvoje. Momci isprate djevojku do kuće, jer se "ne vidi", "mrak je", "strah

ju je". Pružena ruka da se "pomogne" nije bila suvišna. Vladala je atmosfera koja je potvrđivala da je mladima svuda lijepo.

Raznovrsni skupovi: bratstvenički ili plemenski zbor pokajanje, zajednički odlazak na čestitku novopodignute kuće, dovedene nevjeste ili drugim povodom, takoće su bili prilika za druženje, koja se nije propuštala.

Pazaran dan, odnosno odlazak u pazar, makar i bez određenog posla, predstavljalo je svojevrsni doživljaj. Taj dan je planiran. Za njega se pripremalo. Jer, to je bila prilika da se odvoje od često sumorne i dosadne svakodnevice, da se uredi, okupa, obrije, obuče najljepšu odjeću, riječju – da se osvježi. U gradu će vidjeti prijatelje, posjedeti u kafani, uzajamno se počastiti, saznati novosti i iz dalje okoline, iskoristiti priliku da se, naugred, obavi ili ugovori kakav posao, završi neka tekuća obaveza. Mladi se sretnu, upoznaju, sklope poznanstvo, dogovore naknadno, intimnije viđenje. U pazarnim danima su, nerijetko, začinjeni ili postavljeni temelji budućih porodica.

Eto, naši rođaci se i zbog toga rado druže. Radije će poći u pazar bez potrebe, ili na neobavezno pokajanje ili drugi skup koji ga sadržinski ne interesuje, nego što će ostati kući. Razlog je uvijek jak i opravdan: "Što ću ovdje sam!"

Ranije su održavani sabori na dan pojedinih praznika: u Dugi, Ćeliji Piperskoj, Carinama. Nije im bilo teško poći i do manastira Ostrog i Moračkog. Tamo su se okupljali i posjetioci iz udaljenih mjesta. To su bili skupovi u znaku veselja, igre. Na njima je, opet, bilo najviše mladih, dolazili su roditelji da vide "priliku" za sina, a majke su sa ćerkama

"izlazile" u narod. Ostvarivano je tam
bilo je slučajeva da se djevojka ispros
otimane ili bježale u novi dom.

Jedan od oblika druženja su i
vića". Godinama već (1997. po 11 pu
jednom godišnje na zajedničko veče.
svekrve i snahe zajedno. To su su
programa, prožeti nastojanjem da
porazgovaraju. Posjedi se i do jutarnj
trpezu, tihu muziku, razmjenu infor
ne zna, ili nedovoljno zna iz uzgredni

Jetrvske večeri se održavaju b
pozvane, dođu one koje žele. Nema
učesnice su zanimljive jer protiču u
prepričavaju se duhovite zgode, šale

Okupljaju se nevezano za bilo
đaj, nego po dogovoru. Sastaju se u
lokalu.

Lakovići nijesu ni u čem
osvetoljubivi. Lako praštaju, ali te
pamte i dobro i loše.

Relativno su širokogrudi i
nijesu previše osjetljivi, ni kičelja
skloni kritici drugih. Ali, i ne fale
drugih. To je rezultiralo određe
razdražljivi, nijesu previše ambicio
se manjak ambicije može negativ
moralne vrijednosti.

Tradicionalno, veoma poštu
poznanstva, kumstva i prijateljst
svoje bratstveničke i plemenske.

i se "pomogne" nije bila suvišna.
oja je potvrđivala da je mladima

i: bratstvenički ili plemenski zbor,
lazak na čestitku novopodignute
li drugim povodom, takoće su bili
e nije propuštala.
no odlazak u pazar, makar i bez
vljalo je svojevrsni doživljaj. Taj
a se pripremalo. Jer, to je bila
esto sumorne i dosadne svako-
, obrije, obuče najljepšu odjeću,
du će vidjeti prijatelje, posjedeti
astiti, saznati novosti i iz dalje
la se, naugred, obavi ili ugovori
kuća obaveza. Mladi se sretnu,
vo, dogovore naknadno, intim-
nima su, nerijetko, začinjeni ili
porodica.
bog toga rado druže. Radije će
li na neobavezno pokajanje ili
ki ne interesuje, nego što će
jak i opravdan: "Što ću ovdje

bori na dan pojedinih prazni-
Carinama. Nije im bilo teško
doračkog. Tamo su se okuplja-
sta. To su bili skupovi u znaku
t, bilo najviše mladih, dolazili
a sina, a majke su sa ćerkama

"izlazile" u narod. Ostvarivano je tamo puno poznanstava, bilo je slučajeva da se djevojka isprosi, zaruči, ponekad su otimane ili bježale u novi dom.

Jedan od oblika druženja su i "Večeri jetrva Lakovića". Godinama već (1997. po 11 put) jetrve se okupljaju jednom godišnje na zajedničko veče. Dolaze stare i mlade, svekrve i snahe zajedno. To su sureti bez prethodnog programa, prožeti nastojanjem da se sretnu, upoznaju, porazgovaraju. Posjedi se i do jutarnjih časova, uz prigodnu trpezu, tihu muziku, razmjenu informacija o onome što se ne zna, ili nedovoljno zna iz uzgrednih i slučajnih susreta.

Jetrvske večeri se održavaju bez protokola – sve su pozvane, dođu one koje žele. Nema gošći ni domaćina. Za učesnice su zanimljive jer protiču u dobrom raspoloženju, prepričavaju se duhovite zgode, šale, doskočice.

Okupljaju se nevezano za bilo kakav datum ili događaj, nego po dogovoru. Sastaju se u nekom ugostiteljskom lokalu.

Lakovići nijesu ni u čemu ekstremni. Nijesu osvetoljubivi. Lako praštaju, ali teško zaboravljaju. Dugo pamte i dobro i loše.

Relativno su širokogrudi i flegmatični. Analogno nijesu previše osjetljivi, ni kičeljavi. Ne sitničare. Nijesu skloni kritici drugih. Ali, i ne fale puno postupke i radnje drugih. To je rezultiralo određenim kvalitetima: nijesu razdražljivi, nijesu previše ambiciozni, sem u domenu gdje se manjak ambicije može negativno odraziti na osnovne moralne vrijednosti.

Tradicionalno, veoma poštuju stara i stvaraju nova poznanstva, kumstva i prijateljstva. Uvažavaju starije – svoje bratstveničke i plemenske.

U jezičkom izražavanju ima izvjesnih razlika, zavisno od kraja u kome žive. Lakovići u sjevernim krajevima, izražavaju se pravilnim hercegovačkim govorom, sa veoma malo grešaka, ispravnim naglaskom, brzinom i tonom kazivanja. Rođaci u Podgorici, ne "sitničare" s padežima i zamjenicama, sa naklonošću se odnose prema slovu "lj", umjesto "l", govore dosta sporo, bez žurbe i žustrine, "na tenane", u iole bučnoj raspravi radije će odustati od učešća, nego što će povisiti ton.

Svi se služe ijekavskim dijalektom, pa i oni koji žive na području Sandžaka, koji pripada Srbiji.

Prema bogatstvu su, gotovo potpuno, ravnodušni. Mada se pažljivo odnose prema porodičnim potrebama, nijesu skloni da se pretrže poslom radi sticanja većeg dohotka, niti su zavidljivi prema tuđem bogatstvu.

Ne miješaju se u tuđe poslove.

Kada je riječ o poštovanju drugih, uvažavanju njihove riječi ili postupaka, jedna relativno česta, pojava izaziva određene nedoumice, jer suštinski odudara od naše psihologije. Naime, naši bratstvenici, s malim izuzecima, skloni su da prihvate prvu informaciju o nečemu što ih interesuje ili se na neki način njih tiče. Na toj osnovi formiraju svoj sud i stvaraju lične predstave i saznanja o tome – i, teško ih mijenjaju! Uporno brane prvobitnu procjenu, ne vrednujući na pravi način drugačija mišljenja. Iz toga se, sljedstveno, razvija nedovoljno uvažavanje onoga što se ne uklapa u njihova gledanja i procjene. To se, zatim, lepezasto širi, te su skloni da prema toj jedinoj pretpostavci stva-